

2. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова [та ін.] ; за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.
3. Боднар Т. В. Одностороння відмова від договору як спосіб захисту цивільних прав та інтересів / Т. В. Боднар // Міжнародна науково-практична конференція «Право та економіка: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Одеса, 30 трав. 2008 р.) / ОНУ ім. І. І. Мечникова. – Одеса : Астропринт, 2008. – С 38–42.
4. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. – Х. : ТОВ «Одісей», 2007. – 1200 с.
5. Мирошник А. А. Возмездное оказание услуг в гражданском праве России : дис. ... канд. юрид. наук : спец. : 12.00.03. / А. А. Мирошник. – Саратов, 2003 – С. 25.
6. Ісакова Е. В. Досвід реалізації програми «Сурогатне материнство»/ Е. В. Ісакова, В. С. Корсак // Проблеми репродукції. – 2001. – № 3. – С. 26.

Коренга Ю. Односторонний отказ от договора суррогатного материнства. В работе детально изучен институт одностороннего отказа от договора суррогатного материнства родителями-заказчиками. Исследование проводится в контексте сравнительного анализа отказа от гражданско-правовых договоров в целом и договоров суррогатного материнства в частности. Анализируются вопросы юридической возможности таких действий и их правовые последствия, ведь обязательства генетических родителей забрать ребёнка, рожденного суррогатной матерью, не определены на законодательном уровне. Поэтому отказ генетических родителей от ребёнка укладывается в рамки понятия «отказ от договора», за которую ответственность не наступает. Поэтому разработка возможных оснований отказа от договора является ключевым механизмом в решении проблемы нарушения договорных условий суррогатного материнства и установлении механизмов защиты детей, рождённых с помощью данной программы.

Ключевые слова: суррогатное материнство, суррогатная мать, договор суррогатного материнства, родители-заказчики, односторонний отказ от договора.

Korenga I. Unilateral Termination of the Contract of Surrogacy. Paper is devoted to a detailed study of the Institute of unilateral rejection of surrogacy contract father's customers. Research conducted in the context of comparative analysis of non-civil contracts in general and in particular surrogacy contracts. Analyzes the legal possibility of such actions and their legal consequences. After all obligations of genetic parents to take the child born by a surrogate mother is not defined in law. The denial genetic parents of the child is placed in the scope of an «abandonment of the contract», for which responsibility is not provided. Therefore, the development of possible reasons for the refusal of the contract is the key to solving the problem of violation of contractual terms and conditions of surrogacy and the establishment of mechanisms for the protection of children born with the help of this program.

Key words: surrogacy, surrogate mother, surrogate motherhood contract, fathers contracting, unilateral refusal to contract.

УДК 343.5:343.163

A. Kiełtyka

Ochrona ofiar przemocy domowej w działalności prokuratury

Przemoc w rodzinie występuje często i jest trudna do zwalczania. Szczególnego znaczenia nabierają wszelkie formy pomocy, która może być udzielana jej ofiarom. Przewiduje je między innymi ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przepisy tej ustawy, a także innych aktów prawnych umożliwiają prokuraturze, podejmowanie szeregu działań w interesie ofiar przemocy.

Słowa kluczowe: ofiara przemocy domowej, przeciwdziałanie przemocy, prokuratura

Przedstawienie problemu naukowego i jego znaczenie. Prawo karne, którego realizacja wiąże się zasadniczymi celami działalności prokuratury [1], od dawna nastawione było na ściganie przestępstw związanych z przemocą w rodzinie. Samo uznanie, że przemoc w rodzinie jest przestępstwem, nie było jednak wystarczające do jej zapobiegania. Niezbędne stało się udoskonalenie systemu prawnego, który zapewniałby nie tylko ściganie sprawców, ale również ochronę ofiar przemocy.

«Uznając, że przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz poszanowania godności osobistej, a władze publiczne mają obowiązek zapewnić wszystkim

obywatelom równe traktowanie i poszanowanie ich praw i wolności, a także w celu zwiększania skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie», w dniu 29 lipca 2005 r. uchwalono ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie [2]. Ustawa przede wszystkim określiła: zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie; zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie [3].

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r., pomimo stosunkowo krótkiego okresu obowiązywania, została kilka razy poważnie znowelizowana [4]. Istotnego znaczenie nabierają także wprowadzone w ostatnim czasie zmiany innych przepisów, powiązanych ze stosowaniem ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, przede wszystkim: Kodeksu karnego, Kodeksu postępowania karnego, Kodeksu karnego wykonawczego, Kodeksu postępowania cywilnego, Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, ustawy o Policji, ustawy o pomocy społecznej, ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Treść główna i uzasadnienie wyników badania. Powszechnie przyjmuje się, że zjawisko przemocy w rodzinie (zwanej także przemocą domową) stanowi jedną z najcięższych form naruszenia praw człowieka, w tym prawa ofiary do bezpieczeństwa i do niepoddawania się przemocy. Skala tego zjawiska jest ogromna i trudna do określenia. Po części odzwierciedlają ją publikowane statystyki policyjne i sądowe, wyniki prowadzonych badań opinii publicznej a także powszechnie dostępna wiedza czerpana z mediów.

Liczba ofiar przemocy domowej, według procedury «Niebieskiej Karty», w 2011 r. to 113 546 osób (w 2010 r. – 134 866, a w 2009 r. – 132 796 osób); w tym 70 730 kobiet (w 2010 – 82 102), 10. 718 mężczyzn (w 2010 – 12 651), 32 098 małoletnich do 18. roku życia (w 2010 – 40 113).

Liczbę sprawców przemocy domowej w 2011 r. oceniono na 71 914 osób (w 2010 r. – 83 390 osób), w tym 68 248 mężczyzn (w 2010 – 79 204), 3 471 kobiet (w 2010 r. – 3 981) i 195 nieletnich (w 2010 r. – 205).

W 2011 r. Policja przeprowadziła 610 941 interwencji domowych (w 2010 – 586 062, w 2009 r. – 573 834), w tym 92 495 dotyczących przemocy w rodzinie (w 2010 r. – 83 488, a w 2009 r. – 81 415).

Jak wiadomo ścisły związek z przemocą w rodzinie ma nietrzeźwość sprawców. Liczba sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu w 2011 r. to 45 274 osób (w 2010 r. – 54 030, w 2009 r. – 54 201). Do izb wytrzeźwień, w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie, przewieziono w 2011 r. 9 965 osób (w 2010 r. – 12 789), a do policyjnych pomieszczeń dla zatrzymanych do wytrzeźwienia 21 201 osób (w 2010 – 23 846).

Policja kierowała liczne informacje o ujawnionych przypadkach przemocy do różnego rodzaju instytucji i organizacji; w 2011 r. – 101 830 w tym: do ośrodków pomocy społecznej – 42 811, do gminnych komisje rozwiązywania problemów alkoholowych – 25 213, do organizacji pozarządowych – 8876 [5].

Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych o przestępstwo z art. 207 § 1–3 k.k. w 2011 r. to 29 958 (w 2010 r. to 30 534, w 2009 r. – 33 267, 2008 r. – 34 206, 2007 r. – 34 979, 2006 r. – 39 723, 2005 r. – 37 457, 2004 r. – 37 507, 2003 r. – 38 378, 2002 r. – 37 606, 2001 r. – 36 337, 2000 r. – 35 255, 1999 r. – 32 037. Za przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. w 2010 r. skazano 13 569 osób (w 2009 r. – 14 506 osób).

Wiele przypadków przemocy w rodzinie kończy się tragicznie, co trzecie zabójstwo popełnione w Polsce jest skutkiem tzw. konfliktu w rodzinie (na przykład w roku 2010 na 686 zabójstw uważa się, że 235 z nich miało związek z przemocą domową).

Statystyki kryminalne są źródłem informacji wyłącznie o przestępczości ujawnionej. Poza nimi pozostaje cały szereg przestępstw, z różnych powodów, nieujawnionych. «Ciemna liczba przestępstw» występuje i to w niemałym zakresie w odniesieniu do czynów przeciwko rodzinie. Wśród różnych powodów nie informowania policji o zaistniałym przestępstwie wymienia się decyzję samej ofiary, która może współczuć sprawcy (np. jeśli sprawcą jest osoba jej znana, spokrewniona z nią czy też zaprzyjaźniona) bądź też przeciwnie, obawiać się jej późniejszej reakcji (np. strach przed zemstą). W przypadkach np. znęcania się nad członkiem rodziny, ofiara może czasami nie mieć świadomości, że dane zdarzenie jest przestępstwem [6].

Każde państwo jest zobowiązane zapobiegać aktom przemocy, także tym dokonywanym w rodzinie, i chronić ofiary tej przemocy. Sytuacja prawna pokrzywdzonego («ofiary») – także przemocy w rodzinie – stała się przedmiotem wielu międzynarodowych uregulowań. Warto tu wspomnieć o rezolucji 40 / 34 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 29 listopada 1985 r., którą przyjęto Deklarację podstawowych zasad sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy [7]. Deklaracja definiuje «ofiary» jako osoby, które indywidualnie lub zbiorowo poniosły uszczerbek na zdrowiu fizycznym lub psychicznym, doznały zaburzeń emocjonalnych, strat materialnych lub istotnego naruszenia swoich podstawowych praw w wyniku działania

lub zaniechania będącego naruszeniem ustaw karnych obowiązujących w państwach członkowskich. Konkretna osoba staje się ofiarą niezależnie od tego, czy sprawca został ujawniony, zatrzymany, oskarżony lub skazany i niezależnie od więzi rodzinnej łączącej sprawcę i ofiarę. Pojęcie «ofiara» obejmuje również, jeżeli zachodzi taka potrzeba, najbliższą rodzinę lub osoby pozostające na utrzymaniu bezpośredniej ofiary i osoby, które doznały krzywdy w sytuacji zagrożenia lub zapobiegnięcia wiktylizacji.

Ofiary przestępstw winny być właściwie traktowane i mieć zapewniony dostęp do sprawiedliwości bez względu na rasę, kolor, płeć, wiek, język, religię, obywatelstwo, przekonania polityczne i inne, wierzenia lub praktyki kulturowe, majątek, urodzenie lub status rodzinny, pochodzenie etniczne lub społeczne i inwalidztwo. Powinny być one traktowane ze współczuciem i względami dla ich godności. Są uprawnione do dostępu do mechanizmów sprawiedliwości i do odpowiedniego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Powinno się umożliwić ofiarom przestępstw zadośćuczynienie w sposób szybki, sprawiedliwy, niekosztowny i dostępny oraz szczegółowo informować je o takich możliwościach. Przestępcy powinni dokonać sprawiedliwej restytucji na rzecz ofiar, ich rodzin lub osób pozostających na utrzymaniu. Państwo powinno dążyć do zapewnienia materialnej kompensacji co najmniej ofiarom, które doznały ciężkiego uszkodzenia ciała lub uszczerbku na zdrowiu w wyniku poważnych przestępstw, a także rodzinie, zwłaszcza tym osobom, pozostającym na utrzymaniu ofiar, które poniosły śmierć lub które dotknęło kalectwo w wyniku przestępstwa. Ofiary powinny otrzymywać niezbędną pomoc materialną, medyczną, psychologiczną i socjalną ze środków rządowych, społecznych lub lokalnych.

Pracownicy Policji, wymiaru sprawiedliwości, służby zdrowia i pomocy społecznej powinni być przeszkoleni w celu uczulenia ich na potrzeby ofiar oraz muszą posiadać wiedzę o tym jak zapewnić im odpowiednią i niezwłoczną pomoc.

Udział prokuratury w zwalczaniu przypadków przemocy w rodzinie i związana z tym ochrona ofiar, był i nadal pozostaje duży. Przede wszystkim najdalej idącym przypadkiem przemocy w rodzinie jest z pewnością przestępstwo znęcania się fizycznego lub psychicznego. Wejście w życie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wpłynęło na sposób wykładni przepisu art. 207 k.k., przy uwzględnieniu wprowadzonego przez ustawę kontekstu prawno – człowieka [8].

Według danych statystycznych przestępczości w Polsce w 2010 r. skazano ogółem 412 930 osób (w 2009 r. – 410 269 osób). Natomiast za przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. osądzono ogółem 16 239 osób (w 2009 r. – 17 413). Za przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. w 2010 r. skazano 13 569 osób, z tego wymierzono:

- 193 kar grzywny samoistnej (w roku 2009 – 229),
- 712 kar ograniczenia wolności (w roku 2009 – 637),
- 12 664 kar pozbawienia wolności (w roku 2009 – 13 640), w tym:
- 1 603 bezwzględnych,
- 11 061 z warunkowym zawieszeniem ich wykonania.

Nadto: w 2010 r. uniewinniono 432 osoby oskarżone o przestępstwa z art. 207 k.k. (w roku 2009 – 501). W stosunku do 1 304 osób warunkowo umorzono postępowanie karne (w roku 2009 – 1365). Wobec 927 osób umorzono postępowanie (w roku 2009 – 1034).

W literaturze podkreśla się znaczący wpływ prokuratury na strukturę orzecznictwa w zakresie przestępstw z art. 207 § 1 k.k. Coraz bardziej popularny w ostatnich latach konsensualny sposób kończenia spraw sądowych, poprzez zastosowanie instytucji wniosku prokuratora o wydanie wobec sprawcy wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionej z oskarżonym kary lub środka karnego bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 k.p.k.), a także wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego (art. 387 § 1 k.p.k.) ma znaczący wpływ na kształt orzecznictwa sądów powszechnych [9].

Na zakres przestępczości w omawianym zakresie ma również wpływ aktywność ustawodawcy. Ze stosowaniem przemocy w rodzinie ma związek, dodany do Kodeksu karnego z dniem 6 czerwca 2011 r. art. 190a dotyczący przestępstwa stalkingu [10]. Polega ono przede wszystkim na uporczywym nękanii innej osoby i wzbudzaniu poczucie zagrożenia lub istotnym naruszaniu jej prywatności [11].

W przypadku przestępstw przeciwko rodzinie znaczenia – także dla ochrony praw pokrzywdzonych – nabiera możliwość stosowania instytucji przewidzianych art. 39 k.k., 41a k.k., 67 k.k. i 72 k.k.

Art. 39 k.k. wymienia wśród środków karnych m. in.: obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zakaz zbliżania się do określonych osób lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu [12].

Dodatkowo wprowadzono do kodeksu karnego nowy – samodzielny – środek karny w postaci nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e k.k.). Nakaz nie pozbawia sprawcy jego własności, a jedynie uniemożliwia czasowe i faktyczne korzystanie z niego. Niepodporządkowanie się nakazowi wyczerpuje znamiona występuku z art. 244 k.k. [13].

Zakazy i nakaz mogą być stosowne wobec skazanego łącznie lub odrębnie i spełniają przede wszystkim funkcje ochronną i zabezpieczającą. Z jednej strony chodzi o ochronę osób pokrzywdzonych, z drugiej o oddziaływanie prewencyjne na sprawcę [14].

Sąd może orzec obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zakaz zbliżania się do określonych osób, zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu lub nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego lub inne przestępstwo przeciwko wolności oraz w razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym przemocy przeciwko osobie najbliższej (art. 41a § 1 k.k.).

Sąd orzeka te obowiązki w razie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego (art. 41a § 2 k.k.).

Sąd może orzec obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zakaz zbliżania się do określonych osób lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu na zawsze w razie ponownego skazania sprawcy w warunkach określonych w art. 41a § 2 k.k. (art. 41a § 3 k.k.).

Określone obowiązki (wymienione w art. 72 § 1 pkt 1–3, 5–6 a, 7 a lub 7 b k.k.) można nałożyć również przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego (art. 67 § 3 k.k.).

Przepis art. 72 § 1 k.k. określa obowiązki skazanego w razie warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary, m. in.: przeproszenie pokrzywdzonego; wykonywanie ciężącego na nim obowiązku łżenia na utrzymanie innej osoby; powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających; poddanie się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym; uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych; powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach; powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób; opuszczenie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Pozycja ofiary przestępstwa (pokrzywdzonego) była od dawna w centrum zainteresowania prokuratury. Warto tu chociażby wymienić wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 20 lutego 2009 r. w sprawie działań na rzecz pokrzywdzonego [15]. Wydanie tych wytycznych było zainspirowane m. in. zaleceniami zawartymi w Decyzji ramowej Rady 2001 / 220 / WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym [16].

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, chroniąc między innymi ofiary tej przemocy, nałożyła na organy prokuratury określone i ważne zadania, często stanowiące istotną nowość w stosunku do poprzednio obowiązujących uregulowań prawnych.

Przede wszystkim wprowadzony do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nowy art. 8a [17] nałożył na Prokuratora Generalnego obowiązek opracowywania i wydawania, co najmniej raz na dwa lata, wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Przepis ten podkreśla rolę prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, która do tej pory również była znacząca i wynikała głównie z realizacji przepisów ustawy o prokuraturze oraz prawa karnego.

Według art. 10 ust. 1 i 2 ustawy o prokuraturze Prokurator Generalny kieruje działalnością prokuratury osobiście bądź przez zastępców Prokuratora Generalnego, wydając zarządzenia, wytyczne i polecenia. Akty te nie mogą dotyczyć treści czynności procesowych. Natomiast zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy o prokuraturze wytyczne Prokuratora Generalnego w zakresie postępowania przygotowawczego są wiążące dla wszystkich organów uprawnionych do prowadzenia postępowania przygotowawczego. Wytyczne podlegają zaopiniowaniu przez Krajową Radę Prokuratury – art. 24 pkt 16 ustawy o prokuraturze [18].

Wydawanie wytycznych, co do zasady, jest uzależnione od uznania Prokuratora Generalnego i jest jego wyłączną prerogatywą. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (art. 8 a) nakłada jednak na Prokuratora Generalnego obowiązek ich wydania. W następstwie prac nad wytycznymi dotyczącymi zasad

postępowania prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie przedstawiano kolejne projekty. Odnosiły się przede wszystkim do postępowania przygotowawczego, w którym prokurator odgrywa rolę dominującą (*dominus litis*). Bardzo obszerny i szczegółowy był projekt wytycznych z dnia 21 lutego 2011 r. [19]. Obowiązujące wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 21 grudnia 2011 r. [20] są zdecydowanie mniej szczegółowe od wcześniejszych projektów. Oprócz przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, uwzględniają szereg międzynarodowych aktów prawnych podnoszących się do przemocy domowej [21].

Wytyczne określają w 25 punktach zadania dla powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury oraz pozostałych organów uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych. Przy sporządzaniu protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz przy pierwszym przesłuchaniu pokrzywdzonego w sprawach dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie – niezależnie od pisemnego pouczenia o prawach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym – pokrzywdzonemu udziela się dodatkowych informacji i pouczeń dotyczących jego uprawnień wynikających z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r., w tym w szczególności dotyczących form pomocy wskazanych w art. 3 ust. 1 pkt 1 – 6 ustawy. Prokurator informuje pokrzywdzonego o wszelkich formach pomocy udzielanej osobom pokrzywdzonym przemocą w rodzinie realizowanych w ramach gminnych i powiatowych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Powinien poinformować o działalności najbliższego ośrodka pomocy, oraz działających organizacji pozarządowych. Wykazy odpowiednich placówek winny być dostępne we wszystkich prokuraturach. Pokrzywdzonego należy precyzyjnie poinformować o jego uprawnieniach jako strony postępowania przygotowawczego, głównie o prawie inicjatywy dowodowej i prawie ustanowienia pełnomocnika. Pouczenia pokrzywdzonego obejmować winny także prawo do odmowy składania zeznań i konsekwencje takiego stanowiska. Prokurator winien niezwłocznie reagować na wszelkie przejawy użycia gróźb lub przemocy wobec świadków oraz pokrzywdzonych (wyjaśnienie okoliczności, wszczęcie postępowania karnego). Świadka poucza się o możliwości zastrzeżenia danych dotyczących miejsca zamieszkania – art. 191 § 3 k.p.k. Nawet w przypadku skorzystania przez pokrzywdzonego z prawa odmowy składania zeznań, należy dążyć do pełnego wyjaśnienia okoliczności sprawy. Przesłuchanie pokrzywdzonego przestępstwem związanym z przemocą w rodzinie powinno być bardzo szczegółowe i w miarę możliwości przeprowadzone tylko raz. W najpoważniejszych sprawach czynność taką winien przeprowadzić osobiście prokurator. W przypadku przestępstw przeciwko wolności seksualnej, przesłuchanie co do zasady powinna przeprowadzić osoba tej samej płci. Zawsze należy rozważyć udział w przesłuchaniu biegłego psychologa. Podczas przesłuchania pokrzywdzonego należy ustalić czy była wszczęta procedura «Niebieskiej Karty», zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury «Niebieskiej Karty» oraz wzorów formularzy «Niebieska Karta» [22]. Dokumentację «Niebieskiej Karty» dołącza się do akt postępowania. W przypadku zaistnienia takiej potrzeby prokurator inicjuje procedurę «Niebieskiej Karty». W przypadku doznania przez pokrzywdzonego obrażeń ciała uzyskuje się opinię biegłego lekarza. Podejmuje się także decyzję w przedmiocie wykorzystania jako dowodów dokumentów zawierających tajemnicę lekarską. Występuje się także do sądu o zezwolenie na przesłuchanie osoby zobowiązanej do zachowania tajemnicy lekarskiej. Prokurator informuje sąd rodzinny o ujawnionych nieprawidłowościach w funkcjonowaniu rodziny, a w szczególności o przejawach demoralizacji małoletniego. Prokurator podejmuje także czynności przewidziane w art. 23 k.p.k. lub 572 k.p.c. Prokuratorzy winni dokonywać analizy akt postępowań karnych celem wykorzystania możliwości złożenia wniosku o kompensatę państwową na zasadach określonych w ustawie z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw. W sprawach związanych z przemocą w rodzinie prokuratorzy winni korzystać z możliwości sygnalizacji przewidzianej art. 19 k.p.k. Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w wieku poniżej 15 lat, w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przeciwko rodzinie i opiece, winno odbywać się w trybie określonym w art. 185 a k.p.k. Przesłuchanie małoletniego świadka w wieku poniżej 15 lat, w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności winno być dokonane na zasadach określonych w art. 185b k.p.k. Przy przesłuchaniu małoletniego poniżej 15 lat, będącego osobą najbliższą dla podejrzanego, należy czuwać nad prawidłowym i zrozumiałym pouczeniem go przez sąd o prawie odmowy składania zeznań. Należy dążyć, by przesłuchanie odbywało się w warunkach przyjaznych dla dziecka. W toku postępowań karnych związanych z przemocą w rodzinie, w których pokrzywdzonymi są małoletni, a z ujawnionych okoliczności postępowania wynika, że przedstawiciele ustawowi nie mogą w

należyty sposób wykonywać ich praw w prowadzonym postępowaniu, należy wystąpić do sądu o ustanowienie kuratora w trybie art. 99 k.r. i op. W przypadku ustalenia w toku prowadzonego postępowania istnienia bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie, należy niezwłocznie poinformować właściwego pracownika socjalnego, w celu uruchomienia procedury określonej w art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. W każdej sprawie prowadzonej przeciwko podejrzanemu o przestępstwo związane z przemocą w rodzinie, w przypadku braku przesłanek do zastosowania tymczasowego aresztowania, należy rozważyć zasadność zastosowania środka zapobiegawczego określonego w art. 275 a k.p.k. We wnioskach dotyczących wymiaru kary i środków karnych w sprawach dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie, a także w przypadku kierowania w tych sprawach wniosków o warunkowe umorzenie postępowania karnego, każdorazowo należy wnosić o orzeczenie właściwych środków karnych wyszczególnionych w art. 39 k.k. oraz obowiązków określonych w art. 72 k.k. Ze szczególną ostrożnością należy podejmować decyzje o skierowaniu spraw dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie do postępowania mediacyjnego. Prokuratorzy w toku postępowań sądowych w sprawach o przestępstwa związane z przemocą w rodzinie winni wykazywać szczególną aktywność procesową, a zwłaszcza reagować na przejawy naruszania godności pokrzywdzonego. W razie konieczności i przy spełnieniu ustawowych wymogów, należy wnioskować o wyłączenie jawności rozprawy oraz przesłuchanie świadka po opuszczeniu sali sądowej przez oskarżonego. W przypadku uzyskania informacji, że skazany za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej, mieszkającej wspólnie ze sprawcą, w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej względem tych osób, należy w każdym przypadku złożyć do sądu wnioski o zarządzenie wykonania kary w trybie art. 75 § 1 a k.k. Kierownicy jednostek organizacyjnych prokuratury lub inni wyznaczeni prokuratorzy powinni nawiązywać współpracę z organami administracji rządowej, samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi, w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Współdziałanie w ramach form przewidzianych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym w ramach zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych nie może naruszać niezależności prokuratury. Postępowanie karne z zakresu przestępstw związanych z przemocą w rodzinie winni prowadzić lub nadzorować prokuratorzy o odpowiednim doświadczeniu zawodowym, specjalizujący się w powyższej problematyce.

Podsumowanie. Rozwiązania ustawodawcze dają obecnie szerokie możliwości ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zapewnienia im bezpieczeństwa. Pośród licznych organów uprawnionych i zobowiązanych do pomocy ofiarom przemocy domowej znaczącą rolę odgrywają powszechne jednostki organizacyjne prokuratury. To od inwencji i zaangażowania poszczególnych prokuratorów zależy czy uregulowania prawne zostaną w pełni wykorzystane w interesie ofiar przemocy w rodzinie.

Źródła i literatura

1. Prokuratura, po ostatnich zmianach ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (tj. Dz. U. z 2011 r., Nr 270, poz. 1599 ze zm.), jest zaliczana do organów ochrony prawnej. Do głównych jej zadań należy strzeżenie praworządności oraz czuwanie nad ściganiem przestępstw (art. 2 ustawy o prokuraturze). Szczególnie istotne zmiany w ustroju prokuratury nastąpiły z dniem 31 marca 2010 r., kiedy to dokonano rozdziału funkcji Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego (ustawą z dnia 9 października 2009 r. o zmianie ustawy o prokuraturze oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 178, poz. 1375 ze zm.).
2. Z preambuły do ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 ze zm.).
3. Obszerne opracowania na ten temat: Spurek S., Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Praktyczny komentarz. – Wolters Kluwer, 2011; Kiełtyka A., Ważny A. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Komentarz. – LexisNexis, 2012.
4. Ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 206, poz. 1589 (art. 9.): w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie uchylono wówczas art. 14; ustawą z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 28, poz. 146 (art. 16): zmieniono treść art. 9 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie; ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw Dz. U. Nr 125, poz. 842 dokonano bardzo obszernej nowelizacji ustawy: zmiany brzmienia art. 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, dodano przepisy art. 6 a, 8 a, 9 a – 9 d, 10 a – 10 f, 11 a, 12 a – 12 d oraz uchylono art. 13; ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej Dz. U. Nr 149, poz. 887, (art. 225): zmieniono treść

- art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Szczególnie istotne były zmiany dokonane tą ostatnią ustawą. Dotyczyły nie tylko ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.
5. Dane statystyczne Komendy Głównej Policji.
 6. Błachut J. Kryminologia / J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski Kryminologia. – Gdańsk, 2001. – S. 226.
 7. Bieńkowska E. Ofiara przestępstwa w dokumentach międzynarodowych / E. Bieńkowska, L. Mazowiecka. – Wolters Kluwer, 2009. – S. 71–72.
 8. Czarkowska M. Przedmiot ochrony przestępstwa znęcania się w kontekście przemocy wobec kobiet w rodzinie / M. Czarkowska // Prokuratura i Prawo. – 2011. – №10. – S. 37–38.
 9. Lewoc M. Temida a przemoc domowa. Orzecznictwo sądów powszechnych w 2010 roku / M. Lewoc // Niebieska Linia. – 2011. – № 2.
 10. Art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny (Dz. U. Nr 72, poz. 381).
 11. M. in.: Kosińska J. Prawnokarna problematyka stalkingu / J. M. in.: Kosińska // Prokuratura i Prawo. – 2008. – № 10. – S. 33–40; Gruszczyńska B., Marczewski M., Ostaszewski P., Siemaszko A., Woźniakowska-Fajs D. Stalking w Polsce. Rozmiary – formy – skutki. Raport z badania na temat uporczywego nękania (w:) Stosowanie prawa. Księga Jubileuszowa z okazji XX-lecia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości / A. Siemaszko (red.). – Warszawa, 2010. – S. 815; Olszewska W. Paragraf na stalkera / W. Olszewska // Na wokandzie. – 2010. – № 3. – S. 13–14.
 12. Stefański R. A. Środek karny w postaci obowiązku powstrzymania się do przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu / R. A. Stefański // Przegląd Sądowy. – 2006. – № 6. – S. 65.
 13. Stefański R. A. Środek karny nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym / R. A. Stefański // Prokuratura i Prawo. – 2011. – № 2. – S. 5–20.
 14. Wróbel W. Polskie prawo karne. Cześć ogólna / W. Wróbel, A. Zoll. – Kraków, 2010. – S. 448–450.
 15. PR I 800-4/09.
 16. Dz. Urz. WE L 82 z 22 marca 2001 r.
 17. Art. 8 a ustawy został dodany przez art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 10 czerwca 2010 r. zmieniającej ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dniem 1 sierpnia 2010 r.
 18. Mitera M. Ustawa o prokuraturze. Komentarz / M. Mitera, M. Rojewski, E. Rojowska. – Warszawa, 2011. – S. 63.
 19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pk.gov.pl
 20. Nr PG VII G 021/11, pozytywnie zaopiniowane w dniu 1 grudnia 2011 r. przez Krajową Radę Prokuratury.
 21. Wymienia się: Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (85)4 w sprawie przemocy domowej z 26 marca 1985 r., Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym z 28 czerwca 1985 r., Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (90)2 w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie z 15 stycznia 1990 r., Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (97)13 odnoszącą się do zastraszania świadków i prawa do obrony z 10 września 1997 r., Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy Rec. (2006) 8 w sprawie pomocy dla ofiar przestępstw z 14 czerwca 2006 r.
 22. Dz. U. Nr 209, poz. 1245.

Келтика А. Охорона жертв домашнього насилля в діяльності прокуратури. Насилля в сім'ї часто має місце й із ним важко боротись. Особливе значення мають усілякі форми допомоги, яка може надаватися жертвам насильства. Це, зокрема, передбачає закон від 29 липня 2005 р. про протидію насиллю в сім'ї. Положення цього закону, а також інших нормативних актів надають можливість прокуратурі вчиняти низку дій в інтересах жертв насилля. Законодавчі рішення тепер дають широкі можливості для охорони жертв насилля в сім'ї й забезпечення їм безпеки. Серед численних уповноважених державних органів, діяльність яких спрямовується на надання допомоги жертвам домашнього насилля, значну роль відіграють органи прокуратури. Тож від активності та зацікавленості окремих прокурорів залежить, чи будуть повністю використані юридичні норми в питаннях захисту жертв насилля в сім'ї.

Ключові слова: жертва домашнього насилля, протидія насиллю, прокуратура

Kieltyka A. Protecting Victims of Domestic Violence in the Activities of Prosecutors. Domestic violence occurs frequently and it is difficult to eradicate. Particularly important, any form of assistance, that may be provided to victims. It provides for, inter alia, the Act of 29 July 2005 on the prevention of domestic violence. The provisions of this Act and other acts allow prosecutors to take a series of actions in the interests of victims of this kind of violence. Legislative decisions give now an wide opportunities for the guard of victims of violence in families and providing to them of safety. Among the numerous authorized agents of public organs, activity of that heads for the grant of help to the victims of domestic violence a meaningful role is played by the organs of office of public prosecutor. Therefore from activity and personal interest of separate public prosecutors depends or legal norms will be in a complete measure used in the questions of defence of victims of violence in family.

Key words: victim of domestic violence, counteraction of violence, prosecutor.